

Denní osvětlení a § 1013 zákona č. 89/2012 Sb.

doc. Ing. Jan Kaňka, Ph.D.,
Institut pro rozvoj měst a obcí

Žádná realitní kancelář nemá ve své nabídce prodej tmavého bytu. Všechny byty nabízené k prodeji jsou světlé, prosvětlené, prosluněné, slunné, plné světla a slunce. Lidé totiž vnímají denní osvětlení a proslunění interiéru jako součást kvality bytu a také si tyto věci správně spojují se svým zdravím. Nejen proto je zastínění bytu téměř vždy vnímáno negativně. Příčinou odmítání stínění může být i omezení výhledu z okna nebo domněnka o snížení ceny bytu v důsledku takové stínění. Nelze se proto divit, že omezování přístupu denního světla a přímého slunečního záření stíněním novými budovami nebo jejich částmi bývá často příčinou sousedských sporů. Už jen proto, aby bylo možné takové spory řešit, je existence legislativy o denním osvětlení a proslunění budov nezbytná nejen u nás, ale všude ve světě.

Požadavky světelné techniky se podílejí na regulaci odstupů mezi budovami a mohou limitovat jejich výšku. Někteří architekti a stavební podnikatelé proto normy o denním osvětlení a proslunění budov odmítají. Vnímají je jako socialistický dirigismus státu, který je překážkou svobodné tvorby a podnikání. Avšak představa, že by současně se zrušením těchto norem zanikly i problémy s prosluněním a denním osvětlením bytů, není reálná. Spory o stínění by zůstaly, ale řešily by se jen podle § 1013 zákona č. 89/2012 Sb. [1] (občanského zákoníku). Otázkou je, zda by taková agenda byla bez pomoci technických norem a vyhlášek dostatečně efektivní a spravedlivá.

§ 1013 zákona č. 89/2012 Sb.

[1] Z důvodu souvislostí je třeba citovat i paragraf předcházející:

§ 1012

Vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Vlastníku se zakazuje nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných osob, jakož i vykonávat takové činy, jejichž hlavním účelem je jiné osoby obtěžovat nebo poškodit.

§ 1013

(1) Vlastník se zdrží všeho, co působí, že odpad, voda, kouř, prach, plyn, pach, světlo, stín, hluk, otřesy a jiné podobné účinky (imise) vnikají na pozemek jiného vlastníka (souseda) v míře nepřiměřené místním poměrům a podstatně omezují obvyklé užívání pozemku; to platí

i o vnikání zvířat. Zakazuje se přímo převádět imise na pozemek jiného vlastníka bez ohledu na míru takových vlivů a na stupeň obtěžování souseda, ledaže se to opírá o zvláštní právní důvod.

(2) Jsou-li imise důsledkem provozu závodu nebo podobného zařízení, který byl úředně schválen, má soused právo jen na náhradu újmy v penězích, i když byla újma způsobena okolnostmi, k nimž se při úředním projednávání nepřihlídělo. To neplatí, pokud se při provádění provozu překračuje rozsah, v jakém byl úředně schválen (konec citace).

Výkladové slovníky slovo „přiměřený“ vykládají jako: mající vlastnosti odpovídající situaci nebo zvyklostem, splňující požadavky, odpovídající stanoveným cílům apod. Jako synonyma uvádějí slova: náležitý, příslušný, patřičný adekvátní. Je ale zřejmé, že tento výraz může být v konkrétních situacích vysvětlován různě a § 1013 sám o sobě tak do problematiky stínění budov vnáší pramalou jistotu. U soudu se to zpravidla řeší tak, že se stanoví nezávislý znalec, který o přiměřenosti rozhodne na základě vlastního šetření, při kterém se může opřít o technické normy a vyhlášky, které zároveň usměrní, resp. omezí jeho případnou zvlášť např. při nedostatku skutečné nezávislosti.

Uvedený § 1013 nyní asi nevzbuzuje přílišnou důvěru, ale naproti tomu je nutné konstatovat, že to, co je v něm napsáno, je snad to jediné, co je možné lidem skutečně striktně nařídit. Technické normy a vyhlášky popisují stínění podrobněji, kvantifikují a limitně je vymezují pomocí hodnot vybraných fyzikálních veličin: činitelem denní osvětlenosti a počtem minut oslunění. Avšak zástavba našich sídel a samotný život v nich jsou natolik rozmanité, že se normy s touto dobře míněnou podrobností někdy dostávají do rozporu s účelem, pro který byly napsány. V konkrétní situaci mohou působit kontraproduktivně a nespravedlivě. Příkladem může být navrhování „normě nevyhovujících“ nebytových prostor (např. ateliérů), ve kterých lidé nakonec stejně dlouhodobě bydlí. Technické normy a vyhlášky je proto třeba používat uvážlivě a jejich používání se určitě neobejde bez institutu výjimky. Ale v každém jakkoliv složitém případě jsou technické normy pro rozhodování ve věci stínění bytů dobrým vodítkem. Jejich limitní hodnoty byly totiž stanoveny na základě poznatků preventivní-

ho lékařství, a zajišťují tak uživatelům bytů dostatečnou (přiměřenou) pohodu bydlení a přijatelnou míru zdravotního rizika.

Lex superior derogat inferiori

Jestliže se znalec začne u soudu příliš dovolávat ustanovení technických norem, paní soudkyně (civilní věci u nás většinou soudí ženy) ho přeruší a řekne: „Pane znalče, nemluvte nám tady o nějakých normách. My chceme vědět, zda to, co žalovaná strana navrhuje, považujete za přiměřené poměrům.“ Soudkyně tak uplatňuje kolizní pravidlo, které praví, že právní norma obsažená v předpisu vyšší právní síly má přednost před normou obsaženou v předpisu nižší právní síly. Právní řád České republiky je uspořádán tak, že nejvyšší právní sílu má ústava spolu s ústavními zákony, nižší právní sílu mají (obyčejné) zákony a ještě níže z hlediska závaznosti stojí prováděcí předpisy: nařízení a vyhlášky. České technické normy nemají závaznost žádnou, ale může se na ně nebo na jejich části odkazovat prováděcí předpis a tím je na této nejnižší úrovni učiněn závaznými neboli, jak se hezky česky říká, „zezavaznit“.

Uvedené kolizní pravidlo je třeba mít na paměti při tvorbě jakékoliv technické normy, která má ambici stát se prostřednictvím prováděcího předpisu závaznou. Naše normy o denním osvětlení a proslunění budov z dobrých důvodů tuto ambici stále ještě mají. Proto už od jejich vzniku v 60. letech minulého století se velmi dbalo na to, aby ustanovení těchto norem nebylo v rozporu s předpisem vyšší právní účinnosti, tj. zejména s § 127 tehdy platného občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. [2]. Kdyby takový rozpor nastal, byla by rozhodnutí učiněná podle normy snadno napadnutelná u soudu. Kolizní pravidlo o přednosti ustanovení vyšší právní síly je např. příčinou toho, proč je v [3] článek 4.3.4 a ve [4] článek 4.7.4. Oba články umožňují zastavení proluky bez ohledu na to, zda se nějakému bytu odejme proslunění nebo sníží denní osvětlení pod úroveň stanovenou limitem v technické normě. Odborníci tomu nejsou rádi, protože tak se zřejmě někomu neúměrně zvyšuje zdravotní riziko, ale nelze s tím nic dělat. Kdyby stavební úřad při zástavbě proluky požadoval dodržení normových hodnot, a odmítal proto vydat stavební

povolení, prohrál by následně při u soudu. Nejen studovaný znalec, ale každý soudný člověk potvrdí, že zastavět proluku objektem stejného objemu a stejné výšky, jako jsou objekty sousední, je přiměřené poměrům. Správnou zásadou také je, že o tom, zda navrhovaná budova je zástavbou proluky, rozhoduje místně příslušná oprávněná instituce (stavební úřad, hygienik). Na rozdíl od projektanta jednotlivé stavby či světelného technika pracujícího na studii zastínění má oprávněná instituce k takovému rozhodování potřebný přehled o dosavadním i plánovaném rozvoji území obce.

Ohledy na občanský zákoník lze nalézt i v některých dalších článcích světelnotechnických norem. Obecně je možné konstatovat, že ve speciálních případech vymezených oprávněnou institucí (stavebním úřadem, hygienikem) nemusí být splněny normou stanovené limitní

hodnoty. I v takovém případě však kritéria technických norem mohou dobře sloužit k posouzení přiměřenosti poměrům. U činitele D_w (%) k tomu článek B5 v příloze B normy [4] přímo vybízí.

Závěr

České technické normy stojí mimo právní řád a je možné, a dokonce i nutné do nich psát vše, co lze považovat za vědeckého, technického nebo zdravotního hlediska za správné a z hlediska výstavby a užívání budov za prospěšné. Mají-li se ale podílet na regulaci výstavby, musí být závazné, což nelze jinak než prostřednictvím prováděcích předpisů k zákonům. K tomu musí být tyto normy slučitelné s předpisy vyšší právní síly, což se neobejde bez připuštění výjimek nejruznějšího druhu. Aby normy mohly být závazné, musí paradoxně ze své závaznosti

poněkud slevit. Světelnotechnické normy musí brát ohled zejména na § 1013 zákona č. 89/2012 Sb. [1]. O uplatnění výjimek nerozhoduje norma, ale oprávněná instituce obce (hygienik, stavební úřad), neboť jedině tyto instituce k tomu mají potřebné informace a jsou za stav výstavby na území své působnosti odpovědné. České technické normy z nich nemohou tuto odpovědnost sejmout. Jsou ale standardem přiměřenosti z hlediska vlivu stínění na zdraví uživatelů budov, a proto jsou – a autor tohoto článku věří, že ještě dlouho budou – nezbytnou a účinnou pomocí při rozhodování o této věci.

Literatura:

- [1] Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.
- [2] Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.
- [3] ČSN 73 4301. *Obytné budovy.*
- [4] ČSN 73 0580-1. *Denní osvětlení budov – základní požadavky.*

Vyjádření k tvrzenému rozporu mezi odst. 1 a 6 § 45 nařízení vlády č. 361/2007 Sb.

JUDr. Petra Nováková, Ph.D., Mgr. Tadeáš Vraspír,
Kocián Šolc Balaščík, advokátní kancelář, s. r. o.

(Toto vyjádření bylo zpracováno na žádost redakce k článku Je nutné odůvodnit návrh sdruženého osvětlení?, Světlo, 2017/4, str. 28.)

Nařízení vlády, byť je podzákoným právním předpisem, je pro jeho adresáty obecně závazné, a to bez dalšího. Naproti tomu technická norma je zásadně nezávazným souborem pravidel a řešení toliko doporučující povahy, ledaže na tu kterou konkrétní technickou normu výslovně odkazuje právní předpis.

V daném případě nařízení vlády č. 361/2007 Sb., jakožto zvláštní právní předpis, výslovně odkazuje na užití technické normy, když v ustanovení § 45 odst. 1 stanovuje, že:

Osvětlení pracoviště a spojovacích cest mezi jednotlivými pracovišti denním, umělým nebo sdruženým osvětlením musí odpovídat náročnosti vykonávané práce na zrakovou činnost a ochranu zdraví v souladu s normovými hodnotami a požadavky. Normovou hodnotou se

rozumí konkrétní hodnota denního, umělého nebo sdruženého osvětlení obsažená v příslušné české technické normě upravující hodnoty denního, sdruženého a umělého osvětlení.

Odkazovaná technická norma ČSN 730580-1 v článku 4.2. obsahuje základní požadavky na denní osvětlení.

Dále jsou v textu nařízení vlády (§ 45 odst. 6) uvedeny podmínky, za nichž mohou být zřízena pracoviště, na kterých nejsou splněny normou stanovené požadavky na denní a sdružené osvětlení. Jde tak o výjimku z aplikace výše odkazovaných normových požadavků.

Jednotlivé odstavce ustanovení § 45 vládního nařízení však nejsou ve vzájemném rozporu, neboť odst. 6 toliko doplňuje, resp. rozšiřuje předcházející odst. 1, když připouští, za daných speciálních okolností, aby bylo zřízeno pracoviště i přesto, že na něm nejsou splněny normové požadavky denního/sdruženého osvět-

lení, na které odst. 1 odkazuje a činí je tak závaznými. Smysl a účel odst. 6 jsou navíc zcela legitimní, když logicky nevyžadují splnění normových požadavků na denní osvětlení na pracovištích pouze s nočním provozem nebo na pracovištích, která musí být z technologických důvodů umístěna pod úroveň terénu apod.

Lze tedy uzavřít, že odkazovaná technická norma se v daných případech stává závaznou tím, že na ni odkazuje vládní nařízení. Skutečnost, že jeden odstavec tohoto nařízení vyžaduje splnění normových požadavků na denní osvětlení a jiný připouští jejich nesplnění, je zcela v pořádku. Odstavec uvedený později v rámci ustanovení § 45 totiž upravuje speciální situace, a to specifické případy pracovišť, na nichž z evidentních důvodů není nutné vyžadovat splnění normových požadavků.

Oba odstavce § 45 nařízení vlády č. 361/2007 Sb. tak mohou existovat vedle sebe a nelze mezi nimi vidět žádný rozpor.

www.svetlo.info

novinky, produkty a informace z oblasti světla a osvětlování,
tiskové zprávy, odborné akce, aktuality, bannerové zóny,
archiv elektronických verzí vyšších čísel časopisu SVĚTLO